

II Neosefiști, neoliterati

Noul context politic

În materie de cadru instituțional, anul 1990 nu aduce schimbări nete în comunitatea sefiștilor și nici în cea a literaților. Cel puțin în primii ani de după căderea comunismului, rigorile economiei de piață nu sunt resimțite prea dur de respectivii autori. Regulile aduse de noile vremuri se impun lent. Vechile structuri continuă să existe în mod inertial. Tranziția înceată din viața politică și socială românească are ecouri și în cele două comunități. Sefiștii români își caută în continuare identitatea, iar literații, cu o Uniune a Scriitorilor practic neschimbată, par rămași în tiparele lor organizatorice tradiționale, consolidate în lungii ani ai comunismului. Cât privește transformarea celor două mentalități, evoluția este relativ contradictorie. Înainte de 1990 există manifestări ale mentalității neosefiste, iar după această dată numeroși sefiști români continuă să privească lucrurile ca și cum nimic nu s-ar fi schimbat. Într-un fel analog evoluează literații. Așa stând lucrurile, terminologia propusă de noi are justificări preponderent metodologice. Doar în ultimii ani se poate discuta despre schimbări nete față de perioada de dinainte de 1990. Până și acum însă unele structuri, cum ar fi cele promovate de sefiștii timișoreni sau de Uniunea Scriitorilor, persistă în formule organizatorice tradiționale. În ceea ce-i privește pe sefiști, nu este nimic de obiectat în această privință. Comunitatea sefiștă internațională nu poate inova prea mult, fără riscul de a-și pierde identitatea. Privind astfel lucrurile, neosefiștii și neoliteratii sunt mai degrabă niște categorii fictive, cu rolul de-a clarifica punctele de vedere. Cei denumiți de noi neosefiști par, după cum se va vedea, mai degrabă niște nonsefiști, întrucât nu mai au aproape nimic în comun cu sefiștii români tradiționali, consolidați ca grup social distinct în timpul comunismului. Neoliteratii, la rândul lor, se delimitează treptat de literatul

român tradițional al celei de a doua jumătăți a secolului trecut, stipendiat de statul comunist și, cum vom vedea, de cel actual. Cândva, nu peste mulți ani, persoanele implicate în producția literară nu vor mai avea nimic comun cu literatul român din timpul dictaturii comuniste.

Cum lucrarea noastră nu apelează exclusiv la criteriul diacronic, o serie de referiri la sefiștii români de după 1990 au fost deja inserate în capitolele precedente. În contextul de față, le vom reaminti în mod sumar, adăugându-le alte câteva.

Vechi și noi structuri

După decembrie 1989, periodicele sefiste urmează un timp o traiectorie inerțială. În 1990 reapare *CPSF*, sub titlul *Anticipația*, adăugat la vechea siglă. Revista este editată de *Știință și tehnică*, transformată în *Știință & Tehnică SA*, societate cu capital de stat, funcționând sub egida Ministerului Cercetării și Tehnologiei. Noile vremuri impun anumite schimbări în strategia editorilor; printre acestea, adoptarea unei atitudini mai flexibile în raport cu ideile ateiste și promovarea unui dirijism neocomunist în straie umaniste. Vechea viziune asupra sefeului ca factor (cumva neliterar) de educație a tineretului nu dispăre, ideea că în formele lui superioare sefeul se transformă în literatură pur și simplu prinde foarte greu. Anumite articole „de direcție” semnate de Alexandru Mironov le amintesc sefiștilor că au anumite îndatoriri față de partidul neocomunist aflat la putere. Cătălin Ionescu este foarte drastic în această privință:

„Se poate demonstra că, din motive obscure, Alexandru Mironov a promovat, după 1990, o politică sistematică de subminare a SF-ului, dusă prin mai multe mijloace, inoculând ideea ca SF-ul a fost și va rămâne un subgen periferic, cu un public limitat la un cerc de ingineri sau tehnicieni atei și obtuzi.”¹

Cu toate acestea, din punctul de vedere al literaților, revista are și merite, atmosfera fiind incomparabil mai permisivă în sens literar decât înainte de 1989.

Reapare și *Almanah Anticipația*, în 1991 și apoi între 1993-1998, de această dată editat de Știință & Tehnică SA² în colaborare cu mai multe instituții culturale. Perioada de apariție coincide cu aflarea la putere a PDSR. În vechiul stil, sefiștilor li se oferă astfel un spațiu tipografic destul de important, inclusiv pentru contribuții de critică și istorie literară. Nu se poate spune că se fac simțite restricții majore în privința temelor și manierelor stilistice, din partea editorilor. Dacă există vreo încorsetare a autorilor, aceasta ține mai degrabă, în mod aparent paradoxal, de îngăduința consubstanțială înțelegerii sefeului, ca activitate nu tocmai literară, având, la drept vorbind, alte scopuri decât reușitele estetice.

În ceea ce privește fanzinele, situația se schimbă lent. Amatorismul tipic sefeului românesc din perioada comunistă se atenuază. Mircea Oprea, în cartea citată, urmărește cu atenție această trudnică transformare de mentalitate, tradusă în reviste situate mai aproape de exigențele unor publicații scrise de profesioniști.

Cu totul străin de instituționalizarea comunistă este *Jurnalul S.F. Săptămânal de cultură SF HORROR ȘI FANTASY*, o publicație intrată în mitologia sefiștilor români. Meritul principal al *Jurnalului* este despărțirea vehementă și ostentativă, nu lipsită de o anumită grație tinerească, de stereotipurile mentale inoculate decenii de-a rândul de responsabili culturali comuniști.

Se înființează, la București, în 1991, *Federația Națională pentru Science-Fiction, Știință Prospectivă și Impact cu Viitorul (FNTSF)*, cu obiective propagandistice de tip neocomunist, precum și *Asociația Română pentru SF (ARSFan)*, în 1992, la Timișoara. Aceasta din urmă este mai apropiată de structura organismelor similare din occident și dorește să inaugureze o nouă etapă, calitativ nouă, în istoria comunității sefiste românești. Apar și alte asociații ale sefiștilor, în diferite orașe ale

țării cu tradiție în domeniu. Ele tind spre transformarea în niște organizații profesionale, fără a depăși totuși antielitismul centripet al comunității. O grupă elitistă a profesioniștilor ar fi un nonsens în comunitatea sefiștă, par a raționa respectivii organizatori³. Cu toate acestea, există și cel puțin o excepție, chiar dacă este vorba doar despre un proiect. *Asociația pentru Literatura și Artele Imaginației – România (ALAIR)*, își propune să grupeze numai profesioniști ai domeniului. Semnatarii unei „scrisori de intenție” din 2003 consideră că „a devenit imperios necesară întemeierea unei structuri de tip sindical, care să apere și să promoveze interesele creatorilor (scriitori, traducători, redactori, etc.)” și menționează asociații occidentale asemănătoare⁴. Dintre toate formele de organizare încercate de sefiști, cea mai rezistentă pare a fi, în 2007, *ARSFan*. Cu mai multe publicații tipărite, capabilă să organizeze periodic întâlniri tradiționale ale sefiștilor, având un mecena devotat, în persoana omului de afaceri Cornel Secu, vechi animator al comunității, organizația timișoreană pare să fi devenit garantul moral al sefiștilor români și promite o sincronizare a acestora la comunitatea sefiștă mondială. Întrebare este dacă o sincronizare funcțională este în principiu posibilă, câtă vreme sefiștii români continuă să nu scrie în limba engleză. Oricum, „privatizarea” comunității sefiste promite, teoretic cel puțin, mai mult decât instituționalizarea patronată de „organele” comuniste. În aceste condiții noi, vechile roluri se schimbă, la fel ca și instanțele de succes ale comunității. Putem presupune că multe manifestări artificial întreținute înainte de 1990 vor dispărea. De asemenea, văzând lucrurile în mod optimist, putem spera că sefiștii români vor înceta în fine să fie niște stipendiați, cu capital privat de această dată, devenind niște autori de succes.

O asemenea metamorfoză nu se întrevide deocamdată. Spre deosebire de omologii lor occidentali, sefiștii români par a se fi instalat solid în postura de amatori. Ei scriu de plăcere sau pentru remunerații ne semnificative, întreținându-se din practicarea altor profesii, cea mai

înrudită cu munca literară dintre acestea fiind jurnalistica. Practic, nu avem autori profesioniști de sefeuri⁵.

În ceea ce-i privește pe literați, lucrurile stau întrucâtva similar, probă că între cele două comunități există asemănări structurale. După 1990, Uniunea Scriitorilor traversează o perioadă dificilă, dar își păstrează o bună parte din patrimoniul dobândit în timpul comunismului. După relativ puțină vreme, își redobândește și statutul unei instituții subvenționate de stat. O lege din 1994 instituie un impozit mai special. Literații urmează să primească 2% din prețul de vânzare al cărților lor. Timbrul literar se percepe pentru cărțile beletristice (lucrări de proză, critică literară, versuri, piese de teatru, literatură pentru copii, memorialistică, eseuri și altele de aceeași natură), operele clasice sau traducerile cu drepturi de autor expirate, editate sau nu în România. Aceleași drepturi le are și Asociația Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO), înființată în 1991, ca alternativă la Uniunea Scriitorilor. (În primii ani de după 1990, sefiștii români ar fi putut să formeze ceva asemănător. Anvergura comunității și aspirațiile liderilor s-au dovedit însă prea mici pentru așa ceva.) În perioada când președintele US era Eugen Uricaru, ASPRO renunță însă la drepturile realizate din timbrul literar. Acest gest orgolios semnifică, printre altele, ideea că subvenționarea de către stat nu este compatibilă cu statutul unor scriitori decizi să nege toate obiceiurile instituite de comuniști în breasla lor.

Legea referitoare la timbrul literar s-a dovedit avantajoasă doar în teorie, pentru literați. Ani în șir, banii respectivi n-au ajuns în vistieria Uniunii Scriitorilor. Doar în perioada din urmă, grație unor noi legiferări și activității lui Varujan Vosganian, vicepreședinte al US și politician important, literații vor dobândi probabil mai mult în materie de timbru literar.

Cele de mai sus pun în evidență diferențe semnificative. Comunitatea sefistă, cu încercările ei de a copia, în mic, structurile deja legitimate de literați, rămâne un grup social format din amatori, având profesii menite

să-i apere de paupertatea trăită de unii literați ajunși la senectute. Aceștia din urmă, pariind pe structurile aparent imuabile ale breslei din timpul comunismului, s-au văzut, după schimbările politice, fără mijloace de trai decent. Sefiștii, în schimb, cu mentalitatea lor de amatori entuziaști, n-au ajuns și probabil n-ar putea să ajungă vreodată în asemenea situații.

Relativizare

Sefiștii beneficiază nu numai de deplina libertate scripturală adusă de vremurile noi, dar și de posibilitatea de-a se exprima pe spații virtuale nelimitate. Înainte vreme, sefiștii puteau publica, dar numai cu anumite eforturi. O dată cu înmulțirea PC-urilor, oricine poate deveni autor publicat, cu condiția să accepte ideea că textele sale nu vor avea un suport tradițional. Ideea de succes se modifică mult față de perioada când cineva trebuia să-și vadă numele tipărit pe hârtie, pentru a se considera un autor realizat. În aceste condiții, ideea de autoritate sau rudimentul unei asemenea idei, așa cum era admis înainte de 1990, se dizolvă. Anumite personalități, aparent consacrate în interiorul comunității, sunt lăsate la o parte sau amintite în trecut, alți lideri de opinie luptă pentru o supremație cu un conținut neclar. Democrația absolută a discuțiilor pe Internet interzice practic orice autoritate, fiecare sefist decide personal asupra valorii propriilor texte. Grupurile sefistice de discuții pe Internet nu sunt preocupate de valoarea literară, ci de coeziunea grupului. Fluxul liber al textelor de ficțiune și al opiniilor devine tot mai abundent. Ideea impunerii unor persoane capabile să îndeplinească funcții analoage celor ale criticilor literari devine desuetă, chiar ridicolă. Îndepărtarea sefeului de literatura tradițională este subliniată cu vigoare de această situație. Din când în când, ce-i drept, pe Internet pot fi citite intervenții scrise oarecum în tonalitatea vechii critici literare de direcție. Unele dintre acestea, aparținând unor absolvenți de studii superioare umaniste, sunt plauzibile ca stil și ideatică. Intervin cu opinii teoretice și persoane fără studii umaniste. Uneori, acestea au contribuții incoerente, chiar grotești. Evident, există și opinii pertinente, un exemplu fiind analizele lui Cătălin Ionescu, de formație inginer. În nici unul dintre aceste două cazuri, nu se înregistrează însă consecințe semnificative. Lipsite de ecouri, respectivele texte pot fi considerate niște exerciții retorice, de tip electoral, în cele din urmă. Semnatarii lor ar putea fi suspectați că doresc să se impună ca lideri, fie și

fantomatici, în comunitatea sefistă. Nimic reprobabil într-o asemenea încercare, desigur.

Oricum ar fi, pare evident că Internetul răspunde vocației sefiste pentru scrisul expeditiv, opusă preferinței literaților pentru elaborarea artizanală minuțioasă. În acest sens, blogging-ul pare anume creat pentru sefiști.

O anumită relativizare a „centrelor de putere” se înregistrează și în comunitata literaților. Și aici, uriașa „supapă” a Internetului schimbă raporturile de forțe. În această privință, lucrurile par mai asemănătoare cu situația din trecut decât în ceea ce îi privește pe sefiști. Uniunea Scriitorilor și-a păstrat multe dintre publicațiile sale, ASPRO include o serie de scriitori relativ tineri, dispuși să-și susțină crezul estetic în alte publicații decât cele ale Uniunii Scriitorilor. În totul, mentalitatea literaților, așa cum am descris-o în capitolele anterioare, pare deocamdată intactă. Fără a nega importanța posibilității de-a publica texte efemere în variantă virtuală, literații rămân, cel puțin teoretic, partizanii perenității garantate de valoarea estetică. Admițând că textele apărute pe Internet au dreptul lor la existență, literații sunt condescendenți față de ele, iar uneori le critică, ba chiar le consideră o formă de terorism, precum Andrei Pleșu, în 2006. Iată ce scrie acesta despre blogging:

„În genere, tot ce pune la dispoziție dialogul cotidian cu propriul PC deschide spre o experiență a dependenței fără precedent. Devii, pe nesimțite, o pagină de web, ești preluat într-o rețea care te absoarbe, te invadează și sfîrșește prin a te locui. Sîntem confrunțați, astfel, cu o formă de terorism blînd, discret și, tocmai de aceea, primejdios. Se intră, fără violență, în spațiul tău intim, se lucrează, în filigran, la declanșarea unei convivialități fără limite, anonimă și superficială. Toți se adresează, virtualmente, tuturor, cu rezultatul, neașteptat, că nimeni nu mai comunică cu nimeni.”⁶

Respectivul articol al lui Andrei Pleșu declanșează numeroase reacții în spațiul virtual, imposibil de parcurs în întregime. Producători necunoscuți de bloguri, menționați pe Internet alături de autori celebri, îl ceartă pe cunoscutul eseist în tonalități ce ajung până la injurie. Câtă vreme este exprimată în termeni urbani, iritarea acestora este îndreptățită. Este vorba despre două domenii doar aparent înrudite. Andrei Pleșu și autorii necunoscuți de bloguri scriu, este drept, în aceeași limbă. Diferența de complexitate naște însă o prăpastie între cele două categorii de texte. Cultural vorbind, cele două categorii de autori au în egală măsură dreptul la existență. Un istoric al mentalităților, neinteresat în mod special de valoarea estetică și de performanța conceptuală, le poate considera pe toate niște documente utilizabile, nici mai mult, nici mai puțin. Așa stând lucrurile, respectivul schimb de replici nu face decât să pună în evidență incompatibilitatea dintre două culturi. Cum vom vedea, dialogul dintre literați și sefiști parcurge în actualitate o etapă asemănătoare. Ideea de autoritate în materie de valoare literară pare definitiv ruinată, din punctul de vedere al sefiștilor. Și nu numai din al lor. Însăși ideea de valoare estetică pare ceva desuet, fenomen sesizat de către Adrian Marino încă înainte de anul 2000, în contextul discuției despre antiliteratură⁷. Nu este vorba despre o stricare a gustului sau de o epocă decadentă. Preeminența absolută a instanțelor de succes promovate de mass media asupra celor tradiționale este un fenomen obiectiv. Degeaba scrie laudativ un critic literar într-o revistă cândva importantă, precum „România literară”, despre un volum. Succesul respectivei cărți se va înregistra doar într-un cerc restrâns de cititori. În schimb, dacă la o oră de mare audiență un post important de televiziune va propune o carte, aceasta va fi vândută într-un număr semnificativ mai mare de exemplare. Valoarea estetică este un concept practic imposibil de argumentat altfel decât în interiorul unor grupuri sociale bine determinate. După cum se vede, filozofia scripturală a sefiștilor are justificări obiective. Aceștia se dezbară de posibilele tribulații legate de arta scrisului literar. Problema lor este publicarea. Iar dacă au

scrupule remanente, ca să spunem așa, pot apela la un *ghost writer*, pentru ca textele lor să capete un luciu stilistic mai deosebit. În industria divertismentului contează în primul rând vandabilitatea. Literatura și sefeul nu se pot sustrage acestei legi de fier. Maeștrii literaturii, artizanii cvasigeniali dispar sau se transformă în *ghost writers* anonimi, aflați la dispoziția cui plătește.

În cadrul acestor schimbări structurale, vechii sefiști, preocupați de (non)apartenența textelor lor la literatură, ilustrează un mod învechit de-a vedea lucrurile. Neosefiștii, cum vom vedea, au alte priorități. Literații, la rândul lor, devin neoliterați⁸, fiind nevoiți să se integreze cumva în industria divertismentului. Aceasta dacă nu cumva doresc să scrie de plăcere și să trăiască din alte surse de venit. Cândva, în România va exista probabil un mod sistematic de stipendiere a scriitorilor, din surse private. Deocamdată, instituția mecenatului pare a funcționa mai degrabă sporadic, în funcție de relațiile personale ale diferiților autori.

Neosefiștii și ideea de literatură

După 2000, susținătorii fervenți ai sefeului românesc par a resimți o învechire a retoricii lor tradiționale. Drept urmare, apelează tot mai mult la formule de compromis. Ei vorbesc, de exemplu, despre literatura (sau literaturile) imaginarului. În interiorul acesteia, sefeul ar coexista cu specii precum *fantasy*, *horror*, dar și cu literatura fantastică. Este o renunțare la maximalism, în favoarea unei strategii mai elastice. Vechea nostalgie a unei identități distincte coexistă cu semi-recunoașterea frustrată a unei dorințe de reconciliere cu literatura. În asemenea tatonări terminologice se întrevede o criză a conceptului de sefeu și implicit a unei forme de viață culturală veche de decenii.

Vechea retorică

Unele motive și modalități descoperite de sefiști au pătruns în literatură, cum se întâmplă la stingerea oricărei avangarde importante. Drept urmare, unii sefiști par a accepta ideea că discursul lor tradițional s-a învechit și corespunde unei perioade istorice încheiate. Ei caută, după cum se va vedea, alte căi teoretice, în principal prin abandonarea oricărei raportări la ideea de literaritate. Alții, în schimb, rămân la vechea retorică, preferând statul de sefiști canonici, rămânând un grup cultural distinct față de cel al literaților, niște disidenți paradoxali ai acestora. Tipologia lor este interesantă.

Reprezentantul cel mai important al vechii retorici a apartenenței este Mircea Oprea. Cele două ediții ale monumentalei sale lucrări (1994 și 2003) arată că modul său de-a vedea lucrurile nu se schimbă, cu trecerea timpului. Mircea Oprea consideră că între sefeu și literatură nu există nici-o deosebire esențială, în discuție fiind doar anumite diferențe tematologice. Iată de ce am citat din cartea sa, apărută în 2003, pentru a ilustra o mentalitate caracteristică mai degrabă pentru etapa istorică precedentă anului 1990.

Poziția teoretică a lui Cornel Robu pare a fi una de tranziție, datorită intuiției că sefeul este în mod esențial altceva decât literatura și nu o literatură de un fel deosebit.

Mutație de mentalitate

Unii autori recenți consideră în mod fățiș că sefeul nu este literatură. Nu inferior acesteia și nici superior, ci doar diferit. Citesc cărțile scrise de sefiști, le comentează, dar fără a folosi vreun criteriu împrumutat din critica literară. Sunt semnificative, de exemplu, analizele lui Ion Manolescu referitoare la imaginile din proza *cyberpunk*, lipsite de orice referire la posibile diferențieri valorice între textele amintite. Considerațiile respective, enunțate într-un jargon abia inteligibil, nu au nici-o legătură cu teoria literară tradițională. Autorul este interesat, în schimb, de mecanismele generative extraliterare folosite de autori:

„Prin prisma teoriei perspectivei, cele trei categorii de cyber-spațialitate inventariate pot fi asociate, în linii mari, cu trei tipuri de structuri iconice exploatate ficțional în proza postmodernă *cyberpunk*: *imagismul vehicular* (iconul nu este altceva decât un mediu de transmisie electronică/digitală); *imagismul imersiv* (iconul se confundă cu proiecția telekinetică a utilizatorului/autorului/personajului într-o corporalitate simulativă limitată) și *imagismul ubicuu* (iconul, utilizatorul, mediul, tehnologia și legile perspectivei au devenit o singură entitate, omniprezentă).”¹

Referirile la scrierile unui cunoscut sefist român, Sebastian A. Corn, sunt construite în același fel. Meritul autorului este găsit în ilustrarea a unor aspecte ținând de teoria fractalilor². Vechea retorică referitoare la „rudenia” sefeului cu literatura este abandonată în întregime. Referirile la romanul respective nu au, în mod strict, nici-o legătură cu critica literară.

Iată și câteva interesante observații despre textele lui Borges:

„Spațialitatea ficțională borgesiană e un tipar cyber-spațial valid, dacă îl privim în trăsăturile sale de infinitate și incomensurabilitate, dar unul discutabil, dacă ne referim la arborescență.”³

Ion Manolescu nu este satisfăcut de imaginea „potecilor care se bifurcă”, întrucât „conectarea diferitelor niveluri de realitate nu se realizează în același plan”. Asemenea observații, corecte într-unul dintre cazurile când citim literatură căutând altceva decât literaritate, sunt semnificative în contextul de față. Ni se dovedește că se poate scrie plauzibil despre niște texte de tip literar fără nici-o referire la valoarea estetică a acestora.

În acest punct al discuției, un literat poate obiecta că un autor oarecare poate obține un text „mai bun” decât cel al lui Borges, dacă reușește să conecteze nivelurile de realitate inclusiv în a treia dimensiune. Desigur, Ion Manolescu îi poate reproșa confuzia punctelor de vedere. Ambele părți au „dreptate”. Literatul se întreabă nedumerit ce rost are să citești literatură pentru altceva decât îi este propriu acesteia, istoricul mentalităților descoperă în literatură informații extraestetice. În cazul de față, autorul *Videologiei*, pare a avea totuși „mai multă” dreptate, în sensul că lectura tradițională poate fi considerată plictisitoare de către cititorii postmoderni. Aceștia, pe urmele vechilor manieriști, caută performanțe pur conceptuale sau mai degrabă paradoxal-conceptuale, pentru a se declara mulțumiți de o lectură. Ei au nevoie de vertijuri intelectuale, la fel cum amatorii de divertismente dure se simt bine doar când le crește nivelul adrenalinei în sânge.

Analizele din *Videologia* par a pune în evidență, cu sau fără voia autorului, un sindrom special. Atunci când vorbește despre anumite implicații existențiale majore ale realităților investigate de videologie, Ion Manolescu nu reușește să ne convingă că respectivul fenomen este rodul unei mutații obiective generalizate și nu doar caracteristica unui anumit

grup social. Oricum ar fi, referirile la „succesul ireversibil al *videologiei* în fața *ontologiei*”⁴ pot fi asumate de neosefiști.

Ceva nu este totuși în regulă cu cartea lui Ion Manolescu, ar putea obiecta un literat. De ce se apelează mai ales la obiecte de analiză alese din literatură, deși intenția declarată a autorului este de a explora noua lume de azi, unde informațiile ne parvin mai ales pe alte căi, de preferință prin intermediul unor imagini și al unor discursuri spontane, prin excelență nonliterare? Dacă este interesat doar de thriller-ul obținut cu mijloace conceptuale (paradoxul științific poate fi considerat așa ceva) și nu de valorile estetice, specifice literaturii, autorul poate să apeleze la o mulțime de texte de popularizare științifică, unde paradoxurile descoperite de știința contemporană sunt prezentate pe înțelesul tuturor. De ce recurge atunci și la texte declarat literare?

În legătură cu această obiecție, sefiștii, deveniți neosefiști în materie de mentalitate, selectează anumite aspectele avantajoase pentru punctul lor de vedere. Cu semnul schimbat, reproșurile literaților devin argumente în favoarea unui mod distinct de lectură. Convingerea sefiștilor români, vreme de decenii mai mult intuitivă, că un text de tip literar poate fi pe deplin valid și dacă nu are autenticitate estetică capătă un sprijin conceptual important. Este punctul terminus al pledoariilor pentru apartenența sefeului la literatură, în sensul tradițional al acestui domeniu.

Faptul că Ion Manolescu, fiul lui Florin Manolescu, autorul *Literaturii S.F.*, cartea de căpătâi a sefiștilor români înainte de 1990, a scris *Videologia*, unde numeroase sefeuri sunt tratate cu toată seriozitatea, în felul descris mai sus, ni se pare semnificativ pentru o mutație de mentalitate. Tatăl pledează pentru literaritatea specială a sefeului, fiul găsește că sefeul este interesant pentru alte motive. Nu fără un anumit sentiment de descumpănire, sprijinatorii tradiționali ai apartenenței sefeului românesc la literatură găsesc în cartea lui Ion Manolescu o abordare capabilă să le transforme propriile cărți în documente ale unei epoci revoluate.

O confirmare a unei noi etape în relația sefiștilor cu literații găsim și într-o recentă carte semnată de Bogdan Aldea, teoretician doar aparent din categoria susținătorilor fără rezerve a sefeului, a autonomiștilor. Lucrurile nu stau însă așa. Cu o remarcabilă luciditate, acest autor renunță la câteva locuri comune tradiționale. Astfel, recunoaște calitatea sefeului de a-și recicla recuzita, motivele și ideile, fără a mai aduce precizarea tradițională că sefeurile unicat continuă să apară, în chip de elită a sefeurilor de serie mare:

„Contemporary science fiction constantly rewrites itself, recirculating a finite set of props, motifs, and ideas. Cyberpunk seems to have been its last original manifestation.”⁵

Printre concluziile lui Bogdan Aldea figurează și o recunoaștere indirectă a faptului că sefeul devine literatură, atunci când depășește un anumit nivel de realizare estetică:

„Cyberpunk, the science fiction trend emerged in the mid-1980s, was thus hailed by many as the purest expression of postmodernism poetics, coming to consecrate a total elimination of the boundaries between science fiction and mainstream.”⁶

A afirma că granițele dintre sefeu și literatură dispar echivalează cu renunțarea la paradoxul autonomiei. Dacă admiți că sefeul reușit este „doar” literatură, întreg eșafodajul teoretic tradițional al sefiștilor români devine o relicvă. Cum se vede, mentalitatea neosefistă se poate exprima nu numai prin renunțarea la căutarea literarității, ci și prin adoptarea unei poziții de ignorare a oricărei convingeri autonomiste.

Schimbarea mentalității specifice a neoliterațiilor este dictată în primul rând de anumite modificări politice și economice, având ca principal efect miniaturizarea socială a profesiei de scriitor. În primii ani ai dictaturii comuniste, scriitorul, după cum s-văzut, este un personaj important, un virtual activist de partid, bine plătit. Ulterior, pe măsură ce

Uniunea Scriitorilor îi deziluzionează pe responsabilii culturali oficiali, avantajele acordate de stat scriitorilor se împruținează tot mai mult, rămânând totuși suficient de atractive pentru a încuraja alegerea respectivei profesii de către persoane mai mult sau mai puțin dăruite cu talente specifice. După 1990 însă tinerii nu se închiesuie să devină scriitori profesioniști, alegând de regulă jurnalismul și practicând scriitura artistă în chip de *hobby*. În mod corelativ, pledoariile proelitiste se estompează treptat, în spiritul ideilor postmoderniste, dominate de acceptarea pluralismului cultural. Aparent îndreptățită în urmă cu două decenii, retorica elitistă a literaților suferă o progresivă debilitare, ecou al unor modificări de mentalitate. A fi scriitor (literat, în tipologia lucrării de față) nu mai înseamnă prea mult, dacă respectivul nu face parte și din elita mediatică. „Cooptarea” în aceasta din urmă presupune însă o contaminare între mentalitatea tradițională, elitistă, a literaților și cea jurnalistică. Literatul nu este împiedicat de nimeni să rămână un maximalist în privința apartenenței la un set de principii exclusiviste, dar este obligat să adopte alte priorități valorice, atunci când devine vedetă media. Cum această atitudine schizoidă este psihologic dificilă, este ușor de înțeles de ce literații renunță la maximalismul teoretic, preferând atitudinea comodă a toleranței, înrudită îndeaproape cu indiferența.

Pe de altă parte, vedetele media își publică foarte ușor cărțile (scriu chiar și versuri), dovedind că bovarismul profesiei de scriitor funcționează încă.

Psihologia neosefistului

În cele de mai sus, am schițat felul cum sefiștii români tradiționali se transformă în materie de mentalitate. Efectelor centrifuge li se adaugă totuși și anumite efecte centripete. Grație acestora din urmă, comunitatea sefistă nu este ceva de domeniul trecutului. Se pare că funcționează și un *shape memory effect*, menit să readucă periodic lucrurile la forma lor

inițială, „clasică”. Un exemplu din anul 2007⁷ este semnificativ pentru felul cum vechile structuri organizatorice și premiale renasc sub forme identice în esență cu acelea de pe vremuri, dar deosebite în materie de pondere socială. Există totuși și deosebiri. Spre deosebire de editurile comuniste, capabile să publice cărțile sefiștilor în tiraje relativ mari, acum volumele, antologii sau culegeri de povestiri aparținând unui singur autor, apar în tiraje mici, destinate în mod evident mai ales membrilor comunității.

Este lesne de dedus că neosefistul român este un autor nepretențios în sens financiar. El nu dorește să facă o carieră de scriitor, mulțumindu-se cu succesul de stimă și cu afecțiunea entuziaștilor săi comilitoni. Ideea de a trăi din publicarea unor sefeuri este o pură utopie în România de azi. Lucrurile par a sta la fel în ceea ce-i privește pe neoliterati. Ambiția supremă a acestora nu este să devină niște autori de succes, ci niște vedete media, fie și numai în domeniul presei scrise. În această ultimă postură, cum am arătat, ei pot să negocieze eficient publicarea propriei literaturi. Există și alte scenarii de „succes” literar. Cutare literat devine proprietar de editură și își publică inclusiv propriile scrieri. Tirajele sunt mici, ce-i drept. O politică tenace de cultivare a unor critici literari (o categorie din ce în ce mai discret reprezentată în anii din urmă) duce la apariția unor comentarii favorabile. Este ceea ce se numea cândva succes de stimă. Respectivul sfârșește prin a deveni un scriitor român, menționat în enumerări, fie acestea și doar de interes local, este primit în Uniunea Scriitorilor. Unii ar putea spune că este vorba doar despre un simulacru de succes. Alții, străini de maximalism, mai înțelegători în privința vanității inerente naturii umane, privesc altfel lucrurile, conchizând că și micile succese sunt bune la ceva.

În comunitatea sefiștilor lucrurile par a decurge într-un fel asemănător, confirmându-ni-se astfel, o dată mai mult, faptul că între cele două grupuri sociale există o relație de omologie. În lumea sefiștilor totul se află însă la dimensiuni miniaturizate. Unii scriitori par a obține succesul real. Mircea Cărtărescu este reprezentantul-etalon al acestei categorii.

Norman Manea, un autor de limbă română stabilit în Statele Unite, de asemenea. El este considerat un potențial laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Deocamdată, nici un sefist român nu a ajuns în apropierea nivelului de popularitate atins de cei doi. O asemenea ascensiune nu este de prevăzut nici în viitorul previzibil. De vină este, în primul rând, faptul că marile succese sefiste sunt repurtate de autori care scriu în limba engleză. În al doilea rând, de vină este și „filozofia” minimalistă a sefiștilor români. Consumându-și energiile în sterile eforturi de pătrundere în literatură, ei au neglijat regula esențială, a cantității. Drept urmare, s-au ales cu un statut păgubos de ambiguitate: nici membri liciți al comunității literare românești, nici membri de succes real ai comunității sefiste internaționale. Statutul psihologic al neosefistului nu include însă tribulații corelate celor sugerate mai sus. Vindecat de dorința pătrunderii în comunitatea literaților, neosefistul român pare a dori în special o consolidare cât mai confortabilă a climatului din grupul său social. Faptul că i se poate atribui o psihologie de autor amator nu-l deranjează deloc⁸. Aceasta în primul rând pentru că el nu-și mai caută o identitate de scriitor, de literat. Transformată, pentru el, în cultură SF, vechea literatură SF i se pare mai degrabă ceva de interes istoric. Ca membru al unei culturi independente față de literatură, el este liber de tribulațiile tradiționale ale sefistului român, transformate, pentru el, în ticuri intelectuale bătrânicioase. Un efect al acestei situații pare a fi și scăderea interesului pentru performanța scriptică, așa cum aceasta este înțeleasă de literatul tradițional. Problemele neosefistului român par a fi racordarea la exigențele actualei piețe a cărții, precum și consolidarea unui confort psihic cât mai deplin, în interiorul comunității sefiste.